De Hunzezone

LANDSCHAP EN CULTUURHISTORIE IN EEN INDUSTRIETERREIN

Als een bedrijventerrein wordt aangelegd wordt er normaliter een shovel gepakt om het terrein te egaliseren, waarbij alle oneffenheden worden verwijderd, en vervolgens worden er meestal afschuwelijke gebouwen geplaatst. Bij de aanleg van het nieuwe industrieterrein Eemspoort, in het zuidoosten van de gemeente Groningen, worden voor het eerst in de geschiedenis landschappelijke en cultuurhistorische waarden betrokken bij de aanleg. Het betreft hier het voormalige stroomgebied van de Hunze. De Hunzezone krijgt als 'voortuin' een economische meerwaarde voor het industriegebied, en een nieuwe functie voor kleinschalige economische activiteiten waaraan een woonfunctie gekoppeld is en die een meerwaarde hebben voor het gehele terrein. Een gesprek met stadsecoloog Wout Veldstra en landschapsarchitect Jan Maurits van Linge, beiden werkzaam bij de Dienst Ruimtelijke Ordening van de gemeente Groningen.

Jan Abrahamse

De stad Groningen ligt op een kruispunt van landschappen. Ten noorden het kwelderlandschap, met de invloed van de zee, en aan de zuidkant de Hondsrug, rond het begin van de jaartelling het laatste stukje droge grond; ten westen en ten oosten ligt het moeraslandschap met uitgebreide veenpaketten. Aan de noordkant van de stad kwamen vroeger de voor Groningen twee belangrijkste rivieren samen: de Hunze en de Drentsche Aa. Die samenvloeiing heeft alles te maken met de aanwezigheid van de stad op deze plaats. De aanvoer van zuiver water is van cruciale betekenis geweest voor de stad. *'Zonder die rivieren was het hier tamelijk troosteloos geweest'*, aldus Wout Veldstra.

MEANDERS

Langs de Drentsche Aa vestigden zich commerciële bedrijven zoals bierbrouwerijen en later pakhuizen. De Hunze is altijd wat op de achtergrond gebleven. De veenontginningen

Meanderende loop van de Hunze in het toekomstige bedrijventerrein *Eemspoort, foto John Stoel*

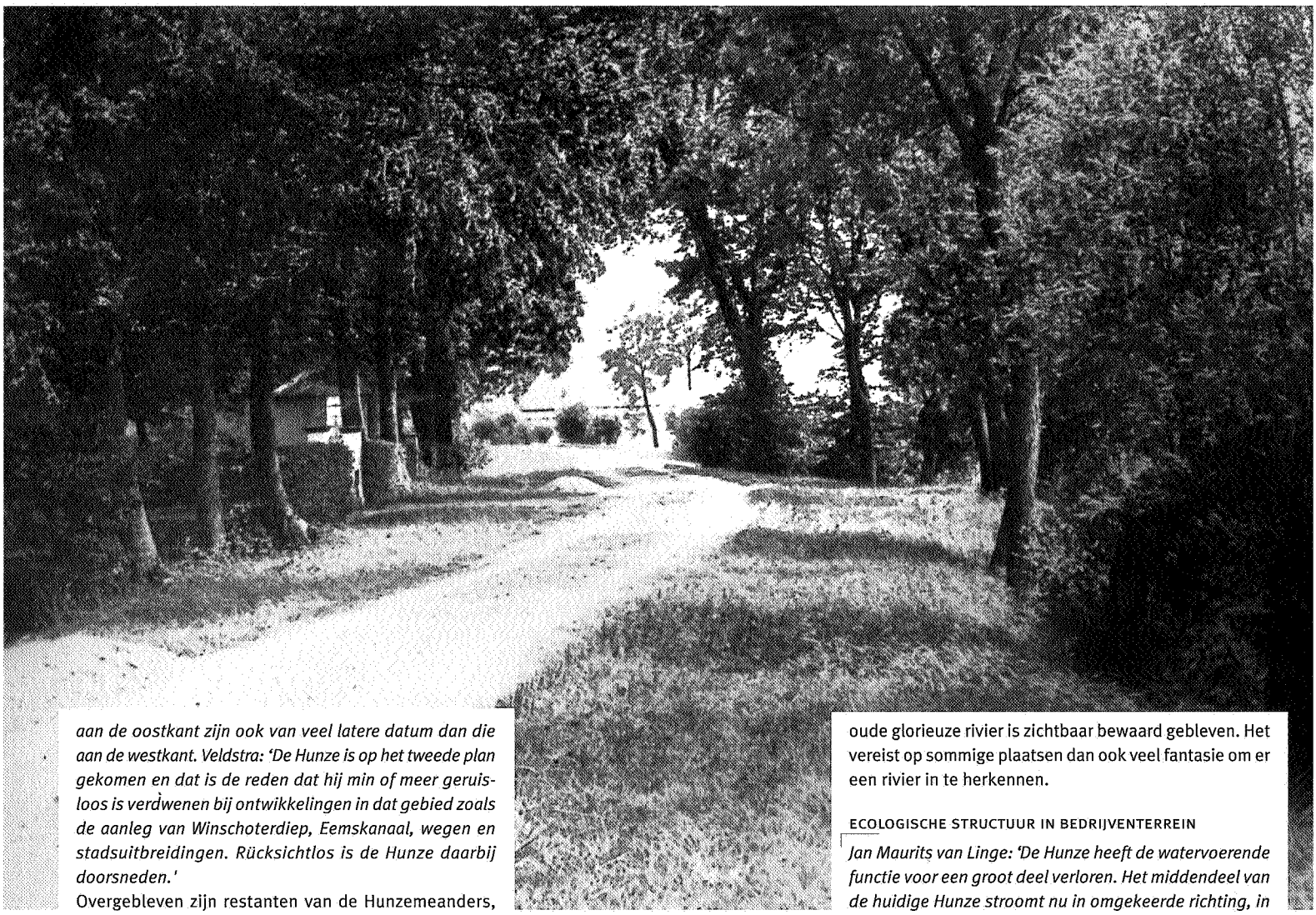

Euvelgunnerweg langs de Hunze uit het begin van deze eeuw
foto: collectie Groninger Archieven

aan de oostkant zijn ook van veel latere datum dan die aan de westkant. Veldstra: 'De Hunze is op het tweede plan gekomen en dat is de reden dat hij min of meer geruisloos is verdwenen bij ontwikkelingen in dat gebied zoals de aanleg van Winschoterdiep, Eemskanaal, wegen en stadsuitbreidingen. Rücksichtlos is de Hunze daarbij doorsneden.'

Overgebleven zijn restanten van de Hunzemeanders, waarvan enkele ook gedeeltelijk onder de stadsaanleg zijn verdwenen. Op de plaats van de Korrewegbrug heeft de Hunze zo'n slinger gemaakt en ook in de Oosterparkwijk ter hoogte van het Pioenpark, onder de spoorlijn naar Delfzijl en bij Driebond liggen oude meanders. Bij de stadsvernieuwing bleek dat woningen die op de oude meanders gebouwd waren, significant slechter zijn dan de andere woningen in die wijk.

De restanten van de Hunze bestaan nu nog uit een aantal kronkelende greppels en sloten en maar weinig van de oude glorieuze rivier is zichtbaar bewaard gebleven. Het vereist op sommige plaatsen dan ook veel fantasie om er een rivier in te herkennen.

ECOLOGISCHE STRUCTUUR IN BEDRIJVENTERREIN

Jan Maurits van Linge: 'De Hunze heeft de watervoerende functie voor een groot deel verloren. Het middendeel van de huidige Hunze stroomt nu in omgekeerde richting, in tegenstelling tot de oorspronkelijke situatie, toen hij in de Waddenzee uitmondde.'

Dicht bij de rivier zijn zand- en kleipaketten afgezet, verder weg lagen de veenpaketten. Doordat deze zijn afgegraven, is het reliëf op die plaatsen verlaagd. Bij een eventueel herstel van de Hunze moet men dus goed kijken hoe de Hunze met water gevoed kan worden.

Van Linge: *'Bij het uitbrengen van het rapport De stad van straks zijn ideeën gelanceerd om oude bedrijventerreinen te revitaliseren. Daarbij werd de vraag gesteld hoe je*

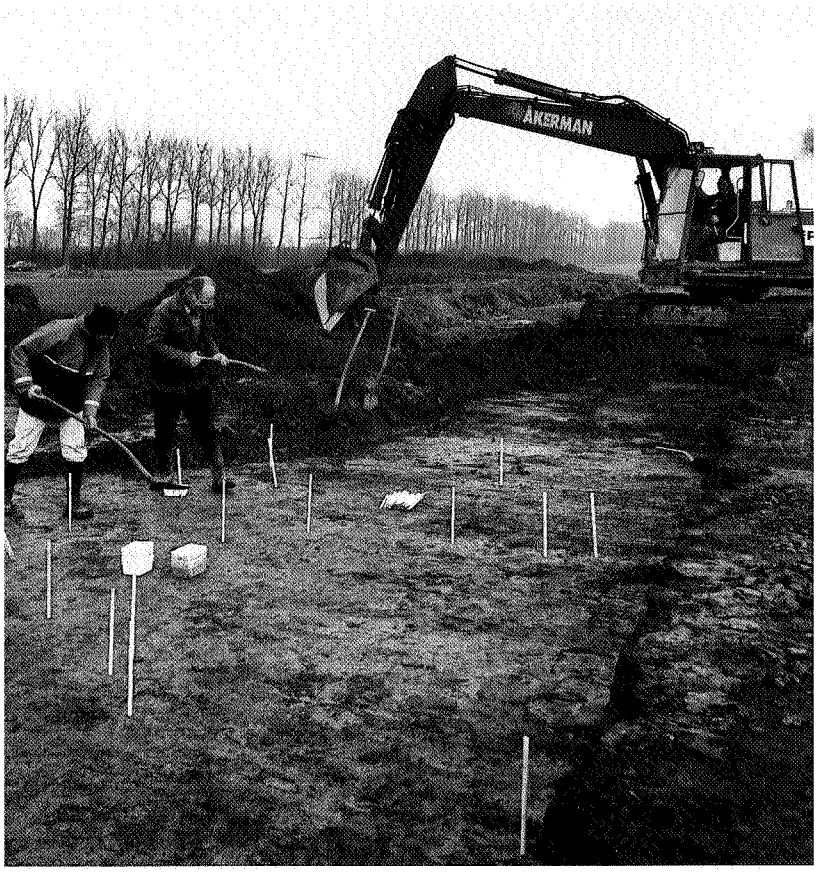

Archeologen onderzoeken bewoningsrestanten uit het begin van de jaartelling langs de oostelijke oeverwal van de Hunze
foto John Stoel

meer samenhang kunt brengen tussen de verschillende bedrijventerreinen van Zuidoost-Groningen. Al die bedrijventerreinen zijn als eilanden aan elkaar geplakt en hebben weinig met elkaar te maken. Hoe breng je meer structuur in de bedrijventerreinen en hoe kun je tegelijkertijd het nieuwe industrieterrein Eemspoort, honderd hectare groot, aanleggen? We hebben gekeken hoe we ook een ecologische structuur in zo'n bedrijventerrein kunnen aanbrengen.'

CULTUURHISTORISCHE WAARDEN

Hoewel er langs de gehele oostkant van Groningen relicten bestaan van de Hunze en stadsecoloog Veldstra het hele tracé wil betrekken bij zijn ideeën over herstel van de Hunzefuncties, richten de plannen zich in eerst instantie op het de restanten van de Hunze die liggen tussen de Beneluxweg (de rondweg) en de A7 (de snelweg naar Hoogezand).

De Hunze was vroeger de verbindende landschappelijke lijn in het terrein. De ecologische waarden bestaan nu nog uit losse puntjes. Veldstra: *'We zochten naar een ecologisch systeem van uitwisseling tussen verschillende soorten en verschillende milieus.'*

Van Linge: *'Een van de zaken waar we bij Eemspoort mee begonnen zijn, is de verkaveling van het bedrijventerrein aan te passen aan de bestaande ligging van sloten. De noodzakelijke afwatering kan dan ook via die sloten geregeld worden.'*

Wout Veldstra (link
Jan Maurits van
foto John

De Hunze is ook een landschappelijk en cultuurhistorisch object. De oude bedding heeft fraaie oeverwallen en er staat een serie oude boerderijen of restanten ervan, waarvan de historie soms teruggaat tot de Middeleeuwen. Anderen dateren uit het begin van deze eeuw.
Het bedrijventerrein krijgt een relatie met de stad en met het ommeland door middel van de Hunzezone. De breedte van die zone varieert van tien tot zestig meter. Van Linge: *'De Hunzezone geeft een meerwaarde aan het bedrijventerrein. Groen heeft een representatieve waarde als voortuin. Bovendien zullen de economische functies in de zone van dien aard zijn dat ze een meerwaarde voor het hele terrein hebben.'*

BEDRIJFSGEBONDEN WONEN

In de Hunzezone is wonen niet meer toegestaan omdat de milieubelasting door de geluidshinder van de bedrijven te hoog is. Wel mogen er in de bestaande boerderijen en huizen in de Hunzezone bedrijven worden gevestigd waar een woonfunctie aan gekoppeld is. In het vakjargon heet dat 'bedrijfsgebonden wonen'. Het betreft kleinschalige economische activiteiten. De eerste ondernemer heeft al een boerderij op het oog. Van Linge en Veldstra denken verder aan een horecagelegenheid, een administratiekantoor, een atelier of een presentatieruimte. Allemaal functies die iets toevoegen aan het bedrijventerrein en een lage milieubelasting kennen. Sommige panden zijn beschermde monumenten en zullen dan ook gehandhaafd worden.

Oeverwal van de oude bedding van de Hunze
foto: John Stoel

DE DROOM VAN DE STADSECOLOOG

Er is een onderzoeksbureau ingeschakeld om de ecologie, de archeologie, de cultuurhistorie, de bodemopbouw en de grondwaterstromingen te bestuderen en richtlijnen te geven voor de inrichting. Behalve in Eemspoort wordt ook gekeken naar de Hunzezone in het noordelijker gelegen Driebond. Hier worden de laatste stukken terrein uitgegeven en ook hier liggen restanten van de Hunze. Ook aan de zuidkant, nabij de vuilstortplaats de Stainkoeln wordt in het onderzoek een relatie met de Hunze gelegd. Veldstra praat ook nog met Het Groninger Landschap, dat tussen het Zuidlaardermeer en Haren uitgestrekte terreinen bezit waardoor de Hunze stroomt. *'Mijn droom is dat de Hunze ooit weer een watervoerende functie krijgt. Als je weer schoon water kunt laten stromen, kun je meteen de kwaliteit van de woonschepenhaven verbeteren.'*

OUDE ROODEHAAN

Bij eerdere uitbreidingsplannen heeft de bevolking van het gehucht Oude Roodehaan zich fel verzet. Door de ontwikkeling van Eemspoort zal het gehucht zijn woonfunctie verliezen omdat de milieubelasting dteze niet toelaat. Bewoners die daar een bedrijf hebben, kunnen er blijven wonen, zoals de kunstenaar in het voormalige Tolhuis, een beschermd monument. Jan Maurits van Linge: *'De bewoners van Oude Roodehaan zijn verdeeld in twee kampen. De ene helft vindt dat als je daar iets gaat doen je veel meer moet doen en de Hunzezone minimaal*

Fraaie boerderij langs de H
foto John S

honderd meter breed moet maken, de andere helft vindt dat als zij toch uit gekocht wordt, dan maar een groot bedrijventerrein aangelegd moet worden.'

Het landschap gaat hier drastisch veranderen. De bestaande ecologische waarden zullen aangetast worden. Grutto's en kieviten zullen verdwijnen. Wout Veldstra: *'De bewoners van Oude Roodehaan voerden aan dat de natuurwaarden hoog waren, maar in die situatie is al veel veranderd. Het open karakter van het landschap is ook zonder de aanleg van het industrieterrein al verloren gegaan. Het nieuwe plan geeft mogelijkheden voor doelgerichte acties. Er zullen ecologische waarden toegevoegd worden. Er worden singels aangelegd. De erfbeplanting zullen we handhaven en versterken. De Hunzezone moet een rol gaan spelen in de omgeving van Zuidoost, maar ook in relatie tot het stedelijk ecologisch en cultuurhistorisch netwerk.'*

DUURZAME EN GROOTSCHALIGE WONINGBOUW

Iets oostelijker hebben Adriaan Geuze en Jurjen van der Meer ideeën geopperd om grootschalige en duurzame woningbouw te realiseren, eventueel in samenhang met een meer dat daar aangelegd kan worden, en dat zich uit kan strekken tot voorbij Slochteren. Het is de enige plaats in Groningen waar op termijn nog ongestoord woningbouw kan plaatsvinden, maar daarvoor is een bufferzone naar het industrieterrein noodzakelijk. Wout Veldstra: *'We gaan alvast kijken of we met landschapsinrichting iets kunnen doen, zodat we na 2010 of 2020 hier iets hebben staan waar je vervolgens een woongebied in kunt plannen, zonder dat er kwaliteitsproblemen zijn.'*

Oude Tolhuis van Oude Roodehaan
foto John Stoel